

Referens: Allmänna föreskrifter och anvisningar (publicerade 19.2.2021)

Ärende: Ändring av studentexamens allmänna föreskrifter och anvisningar inför examen våren 2022

Ändringar i lagstiftningen kräver ändringar i de allmänna föreskrifterna och anvisningarna gällande studentexamen. I denna promemoria motiveras ändringsförslagen gällande en ny kompensationsmodell och tydligheten i föreskrifterna i den administrativt komplicerade situationen.

Nya lagen om studentexamen

Republikens President undertecknade den 12.4.2019 lagen om studentexamen (502/2019). Lagen upphävde lagen om anordnande av studentexamen (672/2005) och därmed statsrådets förordning om studentexamen (915/2005).

Syftet med lagändringen var att stödja reformen av gymnasieutbildningen och genomförandet av de mål som ställts upp för den nya gymnasielagen. Lagändringen ändrade på studentexamens struktur så att en examinand som avlägger studentexamen ska avlägga fem prov till vilka hör provet i modersmål och litteratur samt enligt examinandens eget val tre prov av en grupp som består av provet i matematik, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk och provet i realämnena. Samtidigt gjordes förfarandena för att anmäla sig till proven i studentexamen smidigare. I samband med anmälan ska examinanden inte längre behöva bindande anmäla om proven avläggs som obligatoriska eller extra prov. Dessutom begränsas inte heller examinandens rätt att anmäla sig till prov på olika nivåer i samma examensämne.

Till skillnad från nuläget ska godkända prov som ingått i en underkänd studentexamen kunna inkluderas i en ny examen under tre års tid från det att det tidigare provet

godkändes. Likaså ska godkända enskilda prov kunna inkluderas i en studentexamen under tre års tid från det att det enskilda provet godkändes.

Ändringar gjordes till förutsättningarna för att förlänga tiden för avläggande av examen. En examinand som har deltagit i minst ett examenstillfälle och på grund av sjukdom, heltidsstudier utomlands eller något annat jämförbart vägande skäl är förhindrad att delta i proven under ett examenstillfälle ska kunna fortsätta att avlägga examen vid det examenstillfälle som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut. Om en examinand av en ovan avsedd orsak är förhindrad att delta i proven under två på varandra följande examenstillfällen, ska hen kunna fortsätta att avlägga examen under de två examenstillfällen som omedelbart följer efter att den maximala tiden löpt ut.

Även om den nya lagen trädde i kraft den 1.8.2019, ska de ovannämnde ändringarna träda i kraft enligt övergångsbestämmelserna för examen som påbörjas under våren 2022 eller senare. Examen som påbörjats tidigare avläggs enligt de upphävda bestämmelserna.

Nya läropliktslagen

Republikens President undertecknade den 30.12.2020 lagen om ändring av 20 § i lagen om studentexamen (1224/2020). Ändringen gällde den nya läropliktslagen (1214/2020) och att läroplikten utvidgas så att den omfattar utbildning på andra stadiet efter den grundläggande utbildningen till dess att den läropliktiga fyller 18 år.

I samband med lagändringen stiftades bestämmelser om mer omfattande avgiftsfrihet än nu för utbildning på andra stadiet. Yrkesinriktad examen eller gymnasieutbildning och studentexamen som avläggs efter den grundläggande utbildningen ska i fortsättningen vara helt avgiftsfria till utgången av det kalenderår då personen i fråga fyller 20 år.

Ändringen tillämpas på de vars läroplikt enligt lagen om grundläggande utbildning har upphört den 1 januari 2021 eller senare.

Ärendets förberedning

Ändringar orsakade av den nya lagen om studentexamen (502/2019) har införts i studentexamens föreskrifter enligt lagändringens övergångsbestämmelser. Under hösten 2019 togs i bruk ett nytt förfarande gällande omprövning, påföljder för brott mot ordning och svikligt förfarande och nya föreskrifter om hur skäl som försämrar en examinand's prestation i ett prov beaktas i studentexamen m.fl.

De ovan beskrivna ändringarna i lagen om studentexamen som träder i kraft under våren 2022 har informerats i skolningar, med ett nytt webbverktyg som simulerar de nya examensbestämmelserna och på nämndens webbsida.

Ändringar i föreskrifterna behandlades på Studentexamensnämndens plenum den 9.6.2021. Plenumet förde en diskussion om den nya kompensationsmodellen m.fl. och anlidade nämndens kansli att på basen av diskussionen förbereda ett utkast för nya föreskrifter för remiss för intressentgrupper. Kompensationsmodellen som föreslogs av nämnden behandlades med intressentgrupper den 16.6.2021 vid mötet för gruppen för uppföljning av studentexamens utveckling.

Lagändringarna kräver betydande ändringar i nämndens datasystem. Utvecklingsarbetet har påbörjats och fortsätter år 2022. Leverantörer av läroanstalternas administrativa program har informerats i juni om de nya specifikationerna gällande anmälningsuppgifterna och kan hittas på nämndens webbplats. Att bestämma vem som har rätt till avgiftsfria prov kräver integrationer till Utbildningsstyrelsens datalager. Avtalsförhandlingarna gällande integrationerna har påbörjats och utvecklingsarbetet kommer igång troligtvis på hösten. Examensavgifterna för de några examinand'er som har rätt till avgiftsfria prov under studentexamen hösten 2021 och våren 2022 sköts manuellt tillsammans med gymnasierna.

[Remissrunda]

Ändringar i studentexamens allmänna föreskrifter och anvisningar

Kompensation

Studentexamen kan avläggas även med ett prov med underkänt vitsord, om vitsorden i de övriga prov som examinanden avlagt visar sådana kunskaper och färdigheter som anges i läroplanen för och examinanden inte skriftligen har förbjudit att ett underkänt vitsord antecknas på betyget. Examen har dock inte avlagts om ett prov underkänns på grund av utevaro från provtillfället och avbrutet prov eller påföljd för brott mot ordning och svikligt förfarande. Studentexamensnämnden bestämmer närmare om grunderna för när examen har avlagts trots ett underkänt vitsord. (L502/2019 12 § 2 ja 3 mom.)

I studentexamen kallas detta förfarande kompensation. Genom kompensation förblir det underkända vitsordet underkänt, men med hjälp av vitsorden i de andra proven blir examen godkänt.

Årligen får cirka 900–1000 examinander avlagt sin studentexamen med hjälp av kompensation. De som blivit studenter med hjälp av kompensation har oftast fyra prov avlagda med godkänt vitsord. Den vanligaste vitsordkombinationen som ackumulerat vitsordspoäng är CBBA.

Tabell 1. De som avlagt studentexamen med hjälp av kompensation.

Godkända prov	2019V	2019H	2020V	2020H	2021V	Tillsammans
3	71	21	39	18	35	184
4	396	127	355	95	329	1302
5	224	58	223	88	224	817
6	38	11	46	12	38	145
7	5	2	4	3	3	17
8	0	0	2	0	1	3
9	0	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0

Nuvarande kompensationsförfarandet (kompensationen för examen som påbörjats före våren 2022)

De underkända prestationerna i olika prov delas in i fyra nivåklasser, som betecknas i+, i, i- och i=. Vitsorden för de prov examinandena fått godkänt på ger kompensationspoäng enligt följande: laudatur 7, eximia cum laude approbatur 6, magna cum laude approbatur 5, cum laude approbatur 4, lubenter approbatur 3 och approbatur 2. Kompensationspoängen räknas ihop, och 12 poäng kompenserar då ett underkänt vitsord om detta är i+, 14 poäng kompenserar i, 16 poäng i- och 18 poäng i= (se tabell 2).

Tabell 2. Exempel på kompensation för examen som påbörjats före våren 2022.

Klassen för det underkända vitsordet	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt 4 prov, t.ex.	Avlagt 5 prov, t.ex.	Avlagt 6 prov, t.ex.	Avlagt 7 prov, t.ex.
i+	12	i+ och CCC	i+ och BBBB	i+ och AAABB	i+ och AAAAAA
i	14	i och CMM	i och BBCC	i och AB BBB	i och AAAABB
i-	16	i- och MME	i- och CCCC	i- och BBBBC	i- och AABBBB
i=	18	i= och EEE	i= och CCMM	i= och BBCCC	i= och BBBBBB

Proposition för nytt kompensationsförfarande

Som nytt kompensationsförfarande föreslås följande:

Examen som påbörjats våren 2021 eller senare

Om examinandena har avlagt ett av de fem proven som krävs för examen med underkänt vitsord och de övriga fyra med godkänt vitsord ges examinandena kompensationspoäng

utifrån vitsorden för dessa fyra prov enligt följande: laudatur 7, eximia cum laude approbatur 6, magna cum laude approbatur 5, cum laude approbatur 4, lubenter approbatur 3 och approbatur 2. Övriga prov ger inte kompensationspoäng. Examinandens kompensationspoäng räknas ihop, och 10 kompensationspoäng kompenserar det underkända vitsordet. Om examinanden har avlagt mera än fem prov beräknas kompensationspoängen utifrån den kombination av prov som krävs för examen som ger mest poäng (se tabell 3).

Tabell 3. Exempel på kompensation för examen som påbörjats våren 2022 eller senare.

Vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov som krävs för examen, t.ex.
i	10	i och AABB i och AAAC

Motiveringar för modellen

Den nya strukturen av examen kräver minst fem prov. Tidigare har en examinand avlagt examen med fyra prov. Syftet med ändringen är ändå inte att avläggandet av studentexamen blir väsentligt svårare. Det är därför motiverat att hålla de krävda kompensationspoängen moderata och kravet på två lubenter-vitsord kan inte anses vara rätt högt. Modellen kan ändå försvara situationen en aning för examinander som kan visa kunskaper på approbatur-nivå i flera ämnen.

Examinanderna kan i fortsättningen avlägga prov på flera i olika nivåer i samma ämne i sin examen. Det är därför motiverat att kompensationen innefattar endast prov som krävs av examen. Annars skulle modellen kunna uppmuntra till oändamålsenligt taktikspel med att avlägga flera prov i samma ämne.

Avskaffningen av i-klasser förtydligar beräkningen av kompensationspoäng. Nämnden har även ansett att modellen med fyra i-klasser är besvärlig eftersom proven inte är gjorda för att urskilja olika kunskapsnivåer på i-området.

Alternativa kompensationsmodeller

Till följande beskrivs kort vissa alternativa kompensationsmodeller som övervägts vid förberedningen. Modellerna behandlades vid nämndens plenum i juni 2021.

Alternativ modell 1

Den föreslagna modellen skulle kunna göras mera svårare genom att kräva 12 kompensationspoäng från de övriga proven som krävs för examen. Detta skulle betyda till exempel lubenter-vitsord från de övriga proven enligt tabell 4 nedan. Modellen skulle försvåra situationen för de examinander som har lägre vitsord i flera ämnen och som tidigare har taktikerat genom att avlägga flera låga vitsord i flera ämnen.

Tabell 4. Exempel på kompensation för alternativa modellen 1.

Vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov som krävs för examen, t.ex.
i	12	i och BBBB i och AACC i och AAAE

Alternativ modell 2

Till skillnad från den föreslagna modellen skulle man inte helt avskaffa olika i-klasser, utan i stället för fyra klasser skulle man övergå till två: klassen med goda möjligheter till kompensation (I+) och; klassen nästen utan möjlighet till kompensation (I=).

Poänggränsen för klassen I= skulle kunna fastställas på förhand eller vid behov prov- och examensspecifikt till exempel under första poängtröskeln eller under gissningsnivån för flervalsfrågor. Detta skulle försvåra kompensation av innehållsmässigt tomma prestationer.

Vid utformningen av poänggränser borde avgöras hur klasserna fastställs för examinander i den gamla examensstrukturen och den nya. Kompensationsklasserna skulle kunna vara olika för dem som påbörjat examen före våren 2022 och de övriga. Detta skulle göra att modellen svårare att uppfatta.

Tabell 5. Exempel på kompensation för alternativa modellen 2.

Klassen av underkänt vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov som krävs för examen, t.ex.
i+	12	i+ och BBBB i+ och AACC i+ och AAAE
i=	18	i= och CCMM i= och AALL

Alternativ modell 3

Den nuvarande kompensationsmodellen skulle kunna bevaras men antalet prov som ger kompensationspoäng skulle kunna begränsas till prov som krävs för examen.

Detta skulle försvåra kompensationen från nuläget eftersom alla prov inte längre skulle påverka kompensationen.

Tabell 6. Exempel på kompensation för alternativa modellen 3.

Klassen av underkänt vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov som krävs för examen, t.ex.
i+	12	i+ och BBBB
i	14	i och BBCC
i-	16	i- och CCCC
i=	18	i= och CCMM

Alternativ modell 4

Den nuvarande kompensationsmodellen skulle kunna bevaras. Examinanden borde förstå att avlägga så många olika ämnen och nivåer av prov som möjligt under de tre examensgångerna. Detta skulle ge hen kompensationspoäng till exempel både från lång och kort matematik.

Tabell 7. Exempel på kompensation för alternativa modellen 4.

Klassen av underkänt vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov, t.ex.	Avlagt fem övriga prov, t.ex.	Avlagt sex övriga prov, t.ex.
i+	12	i+ och BBBB	i+ och AAABB	i+ och AAAAAA
i	14	i och BBCC	i och ABBBB	i och AAAABB
i-	16	i- och CCCC	i- och BBBBC	i- och ABBBBB
i=	18	i= och CCMM	i= och BBCCC	i= och BBBBBB

Alternativ modell 5 (kombination av modellerna 1 och 4)

Som i den föreslagna modellen skulle man avstå från olika i-klasser, men kompensationspoäng skulle fås från alla ämnen och nivåer även i samma ämnen. Modellen skulle rikta examinander att samla på olika prov och nivåer som i modell 4. Avläggandet av examen skulle vara lättare än den i modell 1 om många prov har avlagts.

Eftersom modellen inte har i-klasser skulle det vara lätt att utnyttja modellen genom att avlägga ett stort antal prov med anspråkslösa prestationer.

Tabell 8. Exempel på kompensation för alternativa modellen 5.

Vitsord	Kompensationspoäng som krävs	Avlagt fyra övriga prov, t.ex.	Avlagt fem övriga prov, t.ex.	Avlagt sex övriga prov, t.ex.
i	12	i och BBBB i och AACC i och AAEE	i och AAABB	i och AAAAAA

Föreskrifternas tydlighet

Den nya lagen om studentexamen (502/2019) orsakar en komplicerad administrativ situation eftersom en del av examinanderna avlägger examen inom ramen av den nya

lagstiftningen och en del inom ramen av den upphävda lagen om anordnande av studentexamen (672/2005). Komplexiteten ökas dessutom av vissa examinander avlägger prov avgiftsfritt på grund av förlängningen av läroplikten.

De centrala ändringarna gäller studentexamens allmänna föreskrifter och anvisningar kapitel 1–1.4.4 och 2.2.1.

Man har strävat efter att förtydliga texten i föreskrifterna genom att skilja de kapitel där examinandernas reglering skiljer sig från varandra i olika underkapitel: Examen som påbörjats hösten 2021 eller tidigare, och Examen som påbörjats våren 2022 eller senare. Vid ställen som berör examinander både med den nya och gamla examensstrukturen har man tillämpat termen *krävda* prov, som betyder för den gamla strukturen de fyra obligatoriska proven och för den nya de fem prov som krävs för examen.

I samband med ändringen av föreskrifterna föreslås även andra ändringar som förtydligar föreskrifterna. Strukturen av föreskrifterna har förtydligats och till exempel har ordet rektor bytts ut till gymnasie vid ställen där någon person befullmäktigad av rektorn sköter åtgärden, även om i fortsättningen också ansvarig för anordnandet av studentexamen och proven i denna vid läroanstalten är rektorn som enligt 57 § 1 mom. i gymnasielagen svarar för gymnasiets verksamhet (L 502/2918 4 § 3 mom.). Som exempel har "För examen ska *rektorn* meddela nämnden examinandernas personuppgifter, uppgifter om examen och vilka prov examinanden avser att skriva vid examenstillfället i fråga" bytts ut till "För examen ska *gymnasiet* meddela nämnden examinandernas personuppgifter, uppgifter om examen och vilka prov examinanden avser att skriva vid examenstillfället i fråga".

I Helsingfors den 11.8.2021,
Specialsakkunnig Thomas Vikberg